

ЛЕКЦІЯ 4.

Політична думка у
період національної
революції XVII ст. та
функціонування
Гетьманщини

Процеси національного відродження в Європі – наслідок індустріального розвитку та політичних перетворень

- а) розвиток ринків та промисловості – втягування широких мас в процеси соціально-економічного розвитку в межах держави, становлення економічної єдності країн, зростання освіченості мас уніфікація культурного розвитку, а відтак становлення націй
- б) ліквідація станових розбіжностей, розвиток ідей правової рівності, національні революції проти феодального абсолютизму

Примітки. Етимологія слова natio. У Давньому Римі – «чужинець». Середньовіччя – нижчі верстви суспільства

**Богдан Хмельницький
(1595-1657)**

**Іван Виговський
(1608-1664)**

**Іван Мазепа
(1639-1709)**

БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ (1595-1657)

- «Лист до польського короля Владислава IV» (1648)
- «Пункти та інструкція, дана козацьким послам і віддана ними на сейм у Варшаві» (1648)
- «Пункти козацьких вимог до короля Яна Казимира та польського уряду» (1649)
- «Універсал Богдана Хмельницького з наказом готуватися Запорозькому війську до війни з Польщею» (1652)
- «Березневі статті» (1654)

- Проти гноту католицьких магнатів. Захист «народної віри». **ВИСТУП КОЗАЦТВА ЯК ЗАХИСНИКА ПРАВОСЛАВ'Я. ПОЄДНАННЯ КОЗАЦЬКОГО РУХУ ТА РЕЛІГІЙНОГО РУХУ.** Повстання як засіб здобуття свободи
- Історична тяглість українського народу. Україна: від Поділля до Волох і по Віслу, до Вільного і Смоленська
- Проблема соціальної бази гетьманської держави
- Міжнародна політика. Політика союзів (Османська імперія, Валахія, Москва)
- Московські гарнізони, контроль за збиранням податків, обмеження зовнішньої політики гетьмана

ЮРІЙ НЕМИРИЧ (1612-1659)

Навчання в Голандії (перша буржуазна революція в Європі)

**«Роздуми про війну з московитами» (1634)
«Маніфест до володарів Європи» (1658)
Гадяцький трактат (1658)**

- Республіканізм (у молодості);
- Противник Московщини та Османської імперії;
- Прихильник розриву Переяславської угоди;
- Перехід до православ'я. Автор концепції Великого князівства Руського, імплементованої у Гадяцькому трактаті.

ІВАН МАЗЕПА (1639-1709)

**«Промова до урядників військових і цивільних козацької України напередодні розриву з Москвою 1708 року»
«Маніфеста до українського народу»**

- Станова держава
- Формування аристократії
- Сильна влада гетьмана
- Розвиток освіти і науки
- Зовнішня політика: маневрування

ПИЛИП ОРЛИК (1672-1742)

«Пакти й конституції законів і вольностей Запорозького війська» (1710)

- Незалежність України. Україна на обох берегах Дніпра
- Типи відносин монарха та народу – підданство та протекція
- Концепція договору монарха з народом. Народ як політичний суб'єкт
- Монарх – гарант прав народу, захисту від ворогів, внутрішнього миру
 - Вибори урядників, полковників і сотників
 - Обмеження гетьманської влади (загальна рада, сейм, Генеральний суд)
 - Православ'я – державна релігія, автокефалія

Підсумки творення української політичної думки в часи національно-визвольних змагань

- Право українського народу на створення власної держави;
- Українську державність виборено під революційно-релігійними закликами;
- **ІСТОРИЧНА ТЯГЛІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.** Зв'язок новітньої української держави з княжими часами;
- **СТАНОВІСТЬ** української державності;
- Створення української геополітики.

Політична думка періоду занепаду Гетьманщини

Європа. Просвітництво та лібералізм

- Англія. Томас Гоббс, Джон Локк та ін.
- Франція. Вольтер, Дені Дідро, Жан-Жак Руссо та ін.
- Німеччина. Імануїл Кант, ГВФ Гегель

- Природне право
- Теорія суспільного договору
- Правова рівність («антистановість»).
- Громадянство
- Секуляризація – відокремлення держави від церкви
- Проти феодального абсолютизму. Республіканізм

Підсумки творення української політичної думки в часи національно-визвольних змагань

- Право українського народу на створення власної держави;
- Українську державність виборено під революційно-релігійними закликами;
- **ІСТОРИЧНА ТЯГЛІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ.** Зв'язок новітньої української держави з княжими часами;
- **СТАНОВІСТЬ** української державності;
- Створення української геополітики.

ФЕОФАН ПРОКОПОВИЧ
(1681-1736)

«Правда волі монаршої»
«Слово про владу і честь царську»
«Духовний регламент»

- Концепція природного права й суспільного договору;
- Концепція освіченого абсолютизму. Держава має охороняти природні права;
- Обов'язок людей підпорядковуватись владі й законам
- Освіта як засіб подолання соціальних негараздів.

СТЕФАН ЯВОРСЬКИЙ
(1658-1722)

«Виноград Христов»
«Знаменія пришествія
антихристова і кончини віка»
«Камінь віри»

- Станова держава (аристократія, військові, духовенство, посполиті);
- Централізована держава (цар);
- Проти підпорядкування церкви світській владі. Остання має захищати церковні закони;
- Критика Мазепи після його переходу на бік Карла.

**САМІЙЛО
ВЕЛИЧКО**
(1670-після 1728)

«Сказание о войне козацкой с поляками через Зеновия Богдана Хмельницкого»

«Повествование летописное о малороссийских и частично других событиях»

- Концепція прав людини. Божественне та природне право;
- Станово-представницька монархія. Договір монарха з підданими; обмеження влади гетьмана. Козацька рада (старшина);
- Право на повстання проти влади;
- Розбрат як загроза. Пояснюється рисами українців
- Концепція сарматизму.

Козацькі літописи

**ГРИГОРІЙ
ГРАБЯНКА**
(до 1666 - 1738)

«

«Действия презельной и от начала поляков крвавшой небывалой брани Богдана Хмельницкого, гетмана запорожского, с поляки...»

- Ідея прав людини (станових);
- Монархізм (намісник Бога)
- «Землі» (територіальні корпорації);
- Право на опір владі (зокр., «земель»);
- Проти станової демократії у РП, але й проти прямої демократії. Негативна оц-ка Запор. Січі
- Автономістична концепція (теорія хозаризму)

ПРОСВІТНИЦТВО (природне право)

**СЕМЕН
ДЕСНИЦЬКИЙ
(1740-1789)**

- Концепція природних та набутих прав
- Теорія суспільного договору
- Конституційна монархія

**ВАСИЛЬ КАРАЗИН
(1773-1842)**

- «Накреслення статуту про суспільне виховання»
- **Царство словен**
- Самодержавство
- Стани (дворянство, духовенство, селянство), їх ф-ції
- Державна Дума (дорадча)

**ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА
(1722-1794)**

- «Сад Божественних пісень»
- Етичний підхід до пол-ки
 - Щастя як пізнання
 - Теорія сродності (відповідність здібностям; перевага над багатвом, комфортом)
- Свобода та рівність за природної відповідності

- **Яків Козельський («Філософічні пропонування»)**. Природне, громадянське та всесвітнє право. Теорія суспільного договору. Водночас прихильник станового поділу та монархії.
- **Михайло Козачинський («Суспільна політика»)**. Концепція природного права (право на життя, свободу совісті, власність, право вибору). Раціоналізм. Освіта – рушій суспільного розвитку. Водночас соціальна нерівність – природний стан. Міжнародне право. Класифікація війн.